

**Między wolnością
a nadzorem**

Marta Juza

Między wolnością a nadzorem

Internet
w zmieniającym się społeczeństwie

Recenzje:

prof. dr hab. *Janusz Mucha*

dr hab. *Kazimierz Krzysztofek*, prof. UH SWPS

Redaktor prowadząca:

Anna Raciborska

Redakcja:

Dorota Kassjanowicz

Korekta:

Joanna Barska

Projekt okładki:

Katarzyna Juras

Na okładce wykorzystano grafikę

Il Codice della Vita

© Fotolia / #192943107 / Hurca!

Copyright © 2019

by Wydawnictwo Naukowe Scholar Spółka z o.o.

Publikacja dofinansowana przez

Uniwersytet Pedagogiczny

im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie

ISBN 978-83-7383-972-4

Wydawnictwo Naukowe Scholar Spółka z o.o.

ul. Wiślana 8 (róg Browarnej), 00-317 Warszawa

tel./fax 22 692 41 18; 22 826 59 21; 22 828 93 91

dział handlowy: jak wyżej w. 108

e-mail: info@scholar.com.pl

www.scholar.com.pl

Wydanie pierwsze

Skład i łamanie: Master, Łódź

Druk i oprawa: Mazowieckie Centrum Poligrafii, Marki k. Warszawy

SPIS TREŚCI

PODZIĘKOWANIA	7
WPROWADZENIE: OD TECHNOLOGII WOLNOŚCI DO INSTRUMENTU NADZORU ...	9
1. SPOŁECZEŃSTWO W PROCESIE INTENSYWNYCH ZMIAN	17
1.1. Nowa epoka w historii ludzkości?	17
1.2. Cyfrowe techniki informacyjno-komunikacyjne we współczesnym społeczeństwie	40
1.3. Globalizacja w aspekcie technicznym, ekonomicznym, politycznym i kulturowym	53
1.4. Indywidualizacja, sieci społeczne, indywidualizm sieciowy	73
1.5. Wielość, nadmiar, złożoność – czy koniec społeczeństwa?	89
2. WOLNOŚĆ, WŁADZA I NADZÓR W UJĘCIU FILOZOFICZNYM I SOCJOLOGICZNYM	95
2.1. Nowoczesna idea wolności	95
2.1.1. Wolność – konstytutywna idea nowoczesności	95
2.1.2. Wolność negatywna i wolność pozytywna	103
2.1.3. Pułapki wolności pozytywnej	108
2.1.4. Społeczeństwo nowoczesne a zagrożenia dla wolności ..	112
2.1.5. Idea wolności wypowiedzi i jej nowoczesne realizacje ...	119
2.1.6. Wolność i bezpieczeństwo – przeciwstawne sobie wartości?	126
2.2. Władza, kontrola społeczna i nadzór jako ograniczenia wolności	132
2.2.1. Społeczne ograniczenia wolności: kontrola społeczna i władza	132
2.2.2. Władza jawna i władza ukryta oraz inne typy konceptualizacji władzy	138
2.2.3. Władza a dyskurs, nadzór i dyscyplina	147
2.2.4. Przemiany roli i znaczenia władzy we współczesnym społeczeństwie	160

3. WSPÓŁCZESNY INTERNET MIĘDZY WOLNOŚCIĄ I NADZOREM	165
3.1. Początki internetu – technologia wolności	165
3.2. Komerccjalizacja i dalszy rozwój internetu	177
3.3. Wolność w internecie – uwarunkowania, możliwości i ograniczenia	188
3.3.1. Internet a wolność słowa: nadzieje, mity i realia	188
3.3.2. Swobodny dostęp do informacji za pośrednictwem internetu – rzeczywistość czy niespełniona nadzieja?	210
3.3.3. Internet i wolność polityczna – ruchy obywatelskiego zaangażowania i protestu	230
3.4. Realizacja władzy i nadzoru przy użyciu internetu	239
3.4.1. Sprawowanie władzy nad współczesnym internetem	239
3.4.2. Inwigilacja i sprawowanie nadzoru nad uczestnikami komunikacji internetowej	249
3.4.3. Internetowy nadzór a rządomyślność, dyscyplina i „techniki siebie”	265
4. OPINIE, POSTAWY I DOŚWIADCZENIA UŻYTKOWNIKÓW INTERNETU W KWESTII WOLNOŚCI I NADZORU W SIECI – BADANIA WŁASNE	270
4.1. Cel przeprowadzenia badań, problemy oraz hipotezy badawcze	270
4.2. Metodologia badań własnych	274
4.2.1. Metoda, technika i narzędzia badawcze	274
4.2.2. Dobór i charakterystyka próby	278
4.3. Wyniki badań	284
4.3.1. Aktywność internetowa respondentów	284
4.3.2. Opinie badanych na temat wolności wypowiedzi panującej w internecie	289
4.3.2.1. Opinie badanych odnośnie do wolności słowa	289
4.3.2.1. Opinie badanych odnośnie do możliwości dostępu do informacji przez internet	292
4.3.3. Postawy badanych względem nadzoru w internecie	298
4.4. Wnioski z badań	310
PODSUMOWANIE: WIDZIALNA WOLNOŚĆ, NIEWIDZIALNY NADZÓR?	319
BIBLIOGRAFIA	329
INDEKS NAZWISK	351
INDEKS RZECZOWY	357